

kvalitative og kvantitative tilløb til en – desværre for kortfattet – helhedsvurdering indplaceret i forhold til den hidtidige forskning.

Som følge af den mikrohistoriske tilgang er der mange solide informationer at hente i Per O. Hernæs' afhandling, ikke blot for Afrika-historikeren, men

også for den økonomisk interesserede historiker. Endnu engang synes den tese dokumenteret, at store teorioverbygninger i historievidenskaben ikke altid er nødvendige, men tværtimod ofte stiller sig hindrende i vejen for ny erkendelse.

Martin Krieger

DET 20. ÅRHUNDREDE

Søren Kolstrup: *Velfærdsstatens rødder. Fra kommunesocialisme til folkepension*. SFAH skriftserie nr. 38. (Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie, 1997). 496 s., 400 kr.

Søren Kolstrup – gymnasielektor i Nakskov – har et betydeligt forfatterskab bag sig. Det begyndte allerede i 1972 med den store afhandling om 8-timers dagens gennemførelse (i *Erhvervshistorisk Årbog*), der var velskrevet og baseret på omfattende litteratur- og arkivstudier. Det samme kendetegner det nye arbejde, der indbragte ham ph.d.-graden ved RUC. Bogen er og vil vedblive at være et af de vigtigste og vægtigste bidrag til Socialdemokratiets historie. Til dette kommer, at det er et betydningsfuldt og inspirerende vidnesbyrd om, at lokalhistorien kan yde helt afgørende tilskud til den almindelige samfundshistorie.

Kommunesocialisme er ideen om, at socialismen kan virkeliggøres uafhængig af staten gennem kommunale initiativer og foranstaltninger (lokale monopoler overtages af kommunerne, alle sociale ydelser og kulturelle aktiviteter finansieres af kommunerne). Tankegangen var ikke et isoleret dansk, men et internationalt fænomen. Mest markant kom den kommunesocialistiske bevægelse til udtryk i Wien i 1920'erne, men også i Nor-

ge, her under navnet municipalsocialisme, gjorde bevægelsen sig tidligt stærkt gældende. I Danmark står Nakskov, Esbjerg og Århus – og i en vis grad også København – som de klareste udtryk for byer med kommunesocialistisk dominans. Kommunesocialisme manifesterede sig kraftigt på områder som ældreforsorg, skoler, sundhedspleje (skolelæger, skoletandpleje, hospitaler) og skolebe-spisning, som blev finansieret over kommuneskatter og med lige adgang for alle. Kommunesocialismen – efter Kolstrup velfærdsstatens rod – står ikke som en helstøbt og samtidig facetteret ideologi. I Danmark var den i virkeligheden blot en beskrivelse af den politik, der blev ført i nogle kommuner. Ideologien var formet i tiden fra 1880'erne i de socialdemokratiske programmer og manifeste, nogle relateret til mere eller mindre aktuelle problemer, andre mere langsigtede. Det var synspunkter gældende for hele samfundet; men som man fik mulighed for at realisere i kommuner, hvor man vandt magten. Der er således ikke tale om nogen klar opstilling af begrebet og dets afgrænsning. På mange områder blev kommunesocialisme et udtryk for, hvad der pragmatisk var mulighed for på lokalt plan at gennemføre af Socialdemokratiets almene program og dertil, hvad kommunalpolitikkerne efter gemyt eller interesser prioriterede.

Der er ingen tvivl om, at de socialdemokratiske kommuner i tiden efter 1910 hører til velfærdsstatens rødder forstået som de skattefinansierede ydelser på de forskellige områder, og hvor disse mønsterkommuner efterhånden smittede af på statens almindelige politik. Nu er »rødder« naturligvis et noget upræcist udtryk, ligesom selve begrebet »velfærdsstat« også er det. Med til »rødder« hører også 1880'ernes iværksættelse af offentlige arbejder, 1890'ernes sociale love, tuberkulosebekæmpelsen før 1914 m.m. Dette har Søren Kolstrup også øje for, selv om han ikke vier det megen opmærksomhed. I det hele taget gælder, at han hele bogen igennem har brede tilgangsvinkler til sit emne og forståelse for andre synspunkter end sine egne.

Denne alsidighed og gode udblik til forholdene uden for Danmark kendetegner også fremstillingen af tiden fra 1. verdenskrig til folkepensionen i 1956. Her defineres og systematiseres de forskellige trin i udviklingen i den social-liberale stats ideer: først tanker og den førte politik under og efter 1. Verdenskrig (1914-22), derefter først tvangsfolkesikringstankens forlis og fra 1929 den social-liberale stats bestandige udbygning til velfærdsstatens gennembrud i efterkrigstiden.

Alt dette sættes bogen igennem ind i rammen af den økonomiske og almene politiske udvikling. I fremstillingen bliver kommunerne nu til »isbrydere« for statsinitiativerne og ikke som i 1910'erne frontløbere. Det synes imidlertid, som om dette ikke er undersøgt nærmere. Kommunernes indsats har et lille afsnit; men det er muligt, at en lige så grundig behandling af de lokale udviklinger som i afsnittet om kommunesocialismen, ville have vist kommunerne som frontløbere inden for kulturlivet (koncerter, teater, foredragsvirksomhed, studiekredse, museer) og idræt. Det er områder, der også bliver en del af vel-

færdsstaten, men ikke er taget med i bogen.

Det skal bemærkes, at teksten er særdeles velformuleret – undertiden unødigt skæmmet af værdiladede karakteristiker af holdninger og begivenheder – og dispositionsmæssigt meget klar med gode delkonklusioner. Der er en fyldig indholdsfortegnelse, der dog ikke nær dækker manglen af registre.

Vagn Dybdahl

Olav Harsløf: *Mondegruppen. Kampen om kunsten og socialismen i Danmark 1928-32*. (Museum Tusulanuris Forlag, 1997). 639 s., 365 kr.

Olav Harsløf er magister i nordisk litteratur, har været universitetslærer, rektor først ved Det frie Gymnasium, dernæst ved Rytmask Musikkonservatorium og nu ved Statens Teaterskole og har tillige skrevet romaner. Men ved siden af alt dette har han også skrevet bøger af blivende betydning om kulturdebatten i mellemkrigstiden. Den nye bog dækker et større tidsafsnit, end undertitlen angiver, idet den tager tiden fra midten af tyverne og frem til 2. Verdenskrig med.

Le Monde (dagbladet fra 1944 har ingen forbindelse med 1920'ernes Monde) var en fortsættelse af Clarté, grundlagt af Henri Barbusse. Navnet dækkede over både tidsskriftet og foreningen og samlede pacifister og socialister af alle retninger og i mange lande. I Norden stod Clarté stærkest og længst i Sverige, men blev 1925 overført til Norge (Mot dag) og Danmark, hvor Hartvig Frisch stod for både organisationen og dens tidsskrift, der udkom 1926 og 1927.

En del af folkene fra Clarté dannede i 1928 Monde-gruppen og udgav bladet *Monde*. Det var fortsat en gruppe, der ikke var partibundet, men alle var socialister og antifascister. Ret snart blev kommunisterne dominerende, og Mon-